

ponti könyvtár, nagyobb szakkönyvtár és egyetemi könyvtár lesz képes teljesíteni. Az Országos Széchényi Könyvtár a nemzetközi kölcsönzés révén devizáért, hosszú átfutási idővel kénytelen olyan folyóiratcikkek másolatait beszerezni, amelyek az országban megvannak ugyan, de lelőhelyük képtelen a másolatszolgáltatásra. Ez a gyakorlat ellenkezik az IFLA nemzetközi könyvtárközi kölcsönzési alapelveivel és a hazai devizatakarékossági szempontokkal is.

Az elmúlt tavaszi budapesti nemzetközi vásáron sok korszerű, normál papírra másoló berendezést láttunk. A nagyon drága berendezéseken kívül kínáltak egy kis asztali, normál papírra másoló japán gépet is, azzal a biztató ígérettel, hogy Magyarországon kapható lesz, körülbelül 2000 dollárnak megfelelő devizaforintért. A gép A/4-es irodai ügy-

iratokon kívül könyveket, folyóiratokat is másol.

Az anyagi feltételeket, még ha a népgazdaság mai helyzetében ez nem is könnyű, fokozatosan meg kell teremteni, hogy az elvi megállapítások körén túlléphessünk, és valóban meggyorsíthassuk a könyvtárközi kölcsönzést. Nélküle az állományvédelem indokolt — sokszor ugyan túl mereven alkalmazott — elve és a kiadványok egyetemes hozzáférhetőségének szempontja nehezen lesz összeegyeztethető, és a könyvtárközi kölcsönzés gyorsítása szervezett munkamegosztással nem valósul meg, hanem továbbra is néhány, amúgy is túlterhelt nagy könyvtár lesz kénytelen az igényeket kielégíteni.

Fejes Józsefné
 az Országos Széchényi Könyvtár
 könyvtárközi kölcsönzési
 osztályának vezetője

Könyvtáros sorsok — könyvtáros pályák

„Munkánk akkor eredményes, ha hozzáértéssel végezzük és hiszünk benne”

Beszélgetés a 70 esztendő dr. Tombor Tiborral

Személyét nem kell bemutatnunk, hisz a könyvtár-építésben és az állományvédelem terén kifejtett alkotó tevékenységét nemcsak itthon, hanem külföldön is jól ismerik. 1979-ben töltötte be hetvenedik életévét, ebből az alkalomból kerestük fel, hogy a megtett útról, munkásságának tapasztalatairól elbeszélgesünk. Bartók Béla úti nagy lakásában mennyezetig érő állványok fogadnak, tele könyvekkel: egy régi zongorán a könyvtáros-feleség, a négy fiúgyermek, no meg az öt unoka fényképe. Ebben a környezetben csomagolás közben találtam, Olaszországba indult olaszul írt könyve kefelevonatainak korrigálására. A pályakezdést tudakoló szokványos kérdésre változatos életút rajzolódott ki előttem:

— Fiumében születtem 1909. január 14-én. Apám somogyi parasztgyerekként vetődött el a magyar tengerpart kikötőjébe, ahol a gépek bűvöletébe került, és hajógépipari szakiskolát végzett. Az Adria kéksége és a Karsztok fehér sziklái között nevelkedtem, a magyar gimnáziummal párhuzamosan az olasz líceumot is elvégeztem, így két kultúrával, két anyanyelvvel felvértezve hagytam el 1927-ben a patinás iskolát, melynek falai között több híres magyar tudós — a

Zemplén-fivérek, Korach Mór akadémikus stb. — is tanult. Mint kitűnő diák a várostól ösztöndíjat kaptam a bolognai egyetemre, de én hazavágytam, és Pestre jöttem.

Felvettek a jogi egyetemre, és mivel családom koldusszegény lett, magamat kellett eltartanom. Nyelvtudásomat a külügyminisztériumban kamatoztattam, ahol a magyar—olasz döntőbírói ügyekben sablonos periratokat szerkesztettem olaszul. Kevés dolgom és rengeteg időm volt,

jogi tanulmányaim mellett verseket írtam és a bölcsészeti fakultást is látogattam. Hallgattam *Horváth Jánost, Négyesy, Paulert, Kornis Gyulát és Hekler Antalt*, akinek művészettörténeti előadásaira ma is szívesen gondolok vissza. 1933-ban megszűnt a döntőbírótság, ekkor a külügyminisztérium könyvtárának kezelésével bíztak meg. Csaknem 10 000 kötetes csodálatos szakkönyvtár volt ez a nemzetközi jog köréből. A könyvtár *Sikabonyi Antalhoz* tartozott, Tóni bácsi korábban az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozott, ő vezetett be a „szakma” rejtelmeibe.

A könyvtári munka kapcsán egy sajtógyűjteményt kellett létesítenem, ez is közrejártszott abban, hogy 1938-ban részt vettem a *Pesti Hírlap* országos tehetségkutató pályázatán. 423 induló közül a döntőbe tízen jutottunk, és kettőnknek sikerült a felvétel. Így lettem újságíró, mivel az újság jobban fizetett, mint az állam. *Légrády Ottó* főszerkesztő az akkori szokás szerint minden rovatot végigdolgoztatott velem, munkám során így ismerkedtem meg *Kállai Gyulával*, aki a *Népszava* parlamenti tudósítója volt, *Barcs Sándorral*, aki az *Újságnál* dolgozott. *Herczeg Ferenc* bemutatott *Farkas Istvánnak*, a Singer és Wolfner egyik tulajdonosának, aki kiadta egy életrajzi regényemet. Más megbízást is kaptam, ám a háború közbeszólt, és a *Pesti Hírlap* haditudósítójaként a frontra kellett mennem. Ott kezdődött az a folyamat, amely többünket az ellenállási mozgalomhoz vitt. Jómagam a Magyar Szabadságmozgalom keretében tevékenykedtem, a mi halottunk volt *Stollár Béla*... 1944 decemberében megszöktem a katonaságtól, és 1945 februárjában átmentem Pestre, ahol a *Légrády* nyomdában mint összekötő szerkesztő tevékenykedtem. *Trócsányi György* azonban az *Országgyűlési Könyvtárba* hívott, s ott kezdődött könyvtárosi pályafutásom.

— *Az újságírói szabad, változatos élet után nem volt szokatlan a kötött könyvtárosi munka, nem bántad meg a cserét?*

— Nem, mert nagyon érdekes feladatokat végeztünk, a könyvtár abban az időben a parlament tudományos kutató intézetének számított. Egyik érdekessége volt például az úgynevezett „mozgó referenzs”: az egyik tudományos könyvtáros mindig az ülésteremben tartózkodott, és az ott elhangzott kérdésekké foglalkozó anyagot (könyveket, törvényeket stb.) összeszedte s a képviselői olvasóterembe vitette, hogy a képviselő gyorsan hozzájusson. 1946 januárjától kezdve dolgoztam itt, és jól megismertem a könyvtári munkát. 1949-ben az Elnöki Tanács titkára, *Szabó Piroska* azzal bízott meg, hogy könyvtárost neveljek azokból, aki-

ket a párt odairányított. Tizenhárman voltak, köztük *Balázs Sándor, Berkó Pál, Markovits Ica, Tordai György*. Későbbi működésük jelezte, hogy munkám eredményes volt, őket tanítva magam is sokat tanultam. 1950-ben megszűnt a könyvtár zárt jellege, és az Országgyűlési Könyvtár nyilvános tudományos szakkönyvtárként folytatta munkáját. Ehhez berendeztük a dunai olvasótermet, *kézikönyvtárt* létesítettünk és egyéb korszerűsítéseket végeztünk. Közben megszereztem a jogi doktorátust (1946), és az *Egri Jogakadémia*n nemzetközi jogot tanítottam, annak kisebbségvédelmi részét adtam elő. Lázás évek voltak, tele munkával, akarással, lendülettel. A szakmai elfoglaltság mellett falujárással, kulturális nevelőmunkával foglalkoztunk, s megindult a közművelődési könyvtárak szervezése, majd a megyei könyvtárak létesítése is. Én az úgynevezett patronáló munka keretében a kecskeméti könyvtár létrehozásában segítettem. Megkezdődött az oktatás, megindultak az első tanácsi könyvtárosi tanfolyamok. Emlékszem például, hogy 1951 decemberében az első városi könyvtárosi tanfolyam résztvevőinek, akik között ott volt például *Csorba Győző* Pécsről, *Lóránd Imre* Veszprémből, *Könczöl Imre* Székesfehérvárról és *Gerő Gyula* Bajáról, a könyvtári szakmai bútorokról és berendezésről tartottam előadást. Mire elkészültünk az Országgyűlési Könyvtár átszervezésével, és arra gondoltam, hogy csendesebb évek következnek, áthelyeztek az *Országos Műszaki Könyvtárba*.

— *Mit jelentett a humán beállítottságú jogász számára az átváltás a műszaki területre?*

— Amikor 1952 januárjában kineveztek az OMK olvasószolgálatának élére, úgy éreztem magam, mint a tengerbe dobott édesvízi hal. Hogy ne csak formális legyen a jelenlétem, az első télen vagy 45 technikai szakkönyvet, jegyzetet, majd 19 egyetemi tankönyvet olvastam át a műszaki tudományok köréből. Így politéchnikai értelemben nagy ismeretanyagra tettem szert. Meghatottan gondolok *Barabási Rezsőre*, a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályvezetőjére, aki hazafelé menet esténként gyakran betért hozzám, bátorított, és együtt szőttük álmainkat, melyek megvalósításához hatékony támogatást is nyújtott.

— *Az Országos Műszaki Könyvtár olvasószolgálatának vezetése milyen szerzési tapasztalatokat kínált?*

— Abban az időben az e szolgálathoz tartozó 50 dolgozó mindegyike mindent csinált. A két technikai tájékoztató például beiratási díjakat szedett, telefonot kezelt, s mindezt az olvasó kénytelen volt végigvárni. A korszerű üzemszervezés je-

gyében elkülönítettem a munkákat, így alakultak ki a különféle részlegek, a raktár, az olvasóterem stb. szakszolgálatai. Talán a legfontosabb a szaktájékoztató szolgálat megszervezése volt: hosszú harc után sikerült elérnem, hogy azok a mérnökök, akik a könyvtári és dokumentációs munka más területén dolgoztak, az olvasóteremben meghatározott időben tájékoztató szolgálatot teljesítsenek. A többi osztályvezető kezdetben nem fogadta szívesen ezt a munkamegosztást, de rövidesen rájött arra, hogy a szakemberek az olvasókkal való találkozásaik után másként szakoznak, másként végzik dokumentációs tevékenységüket. A hiányzó szakterületekre a szocialista szerződések segítségével sikerült kapnunk szakembereket az egyetemi tanszékektől, kutatóintézetektől. Ezenkívül az állományon kívüli béralap terhére is alkalmaztunk mérnököket, ily módon szakértők valóságos gyűjűjét sikerült létrehozni az OMK-ban. Másik ilyen fontos szolgáltatás volt az ingyenes tolmácsszolgálat, amelyet a nyelvpótlékban részesülő könyvtárosok bevonásával szerveztünk. Hasonlóképpen oldottuk meg a vasárnap délelőtti szolgálatot, amelyhez az OMK többi dolgozóját is beszerveztük munkakategóriák szerint. *Polzovics Iván* például éveken át, amikor a sor rákerült, olvasótermi felügyelő volt. Ez természetesen bizonyos áldozatot kívánt mindenkitől, de megérte, mert vasárnap annyi olvasónk volt, hogy a sor néha a körüti bejáratunktól a Népszínház utca sarkáig ért.

— *Az OMK a leglátogatottabb könyvtárak közé emelkedett, ezt milyen eszközökkel értékék el?*

— Az olvasószolgálat említett átszervezésén kívül a műszaki politechnikai propagandában is legendás időszak következett. A faliújságokon minden olvasó kérését, panaszát, javaslatát nyilvánosságra hoztuk „Az olvasó kérdez, a könyvtáros felel” rovatban. Anketókat rendeztünk, amelyeken a műszaki könyveket ismertettük, megtárgyaltuk az olvasókkal a műszaki kiadói terveket. Pezsgő, eleven élet volt a könyvtárban. Kaptam egy talpraesett munkatársat *Pap János* személyében, aki a kiállításokat szervezte. Naponta ezek nézték meg például a Béke Világtanács budapesti ülése alkalmával a József körút 6. számú épület árkádjai alá helyezett vitrinek érdekes anyagát, mely az olvasókat a könyvtárba vonzotta. Megfelelő anyagi keretünk volt, még állandó grafikust is tudtam alkalmazni, a minisztériumból pedig az elsők között kaptunk mikrofilmolvasókat, epidiaszkópot és egyéb berendezéseket. Ragyogó évek voltak ezek, igaz, hogy néha hajnali 5 órától este 9-ig bent voltunk a könyvtárban.

— *Munkád bizonyára elismerésben is részesült.*

— Igen, mert amikor az átszervezés végére értem, 1954 novemberében az elsők között kaptam meg „A szocialista kultúraért” kitüntetését, majd 1959-ben a jó politikai kezdeményezések jutalmául az Országos Béketanács a magyar békemozgalom aranyelvényével tisztelt meg. A hatvanadik születésnapom alkalmával pedig az Elnöki Tanács a Munka Erdemrend bronz fokozatával tüntetett ki.

— *Az utóbbi kitüntetés tudomásunk szerint már a könyvtárépítésben elért eredményeid jutalma volt. Hogyan kezdte e területtel foglalkozni?*

— Már az Országgyűlési Könyvtárban is sokféle műszaki kérdést kellett megoldani, az OMK-ban pedig még több ilyen feladat került napirendre. Közülük a legfontosabb a Múzeum utcai új székház átépítése volt. A könyvtárépítéshez és berendezéshez azonban jóformán senki sem értett. Egy-egy kérdés megoldásához tehát szükségessé volt, hogy elmélydjünk a szakirodalomban. Az első időben a svéd könyvtári példák átértékelésével kerestük a hazai utat, majd sorra vettük az amerikai szakkönyveket, de az ottani megoldások idegenek voltak a hazai alkalmazás szempontjából. Az NSZK könyvtárépítése tört előre ezekben az években, a németek az északi és az angol könyvtárépítési tapasztalatok mellett az amerikaiakat is átértékelték, ennek következtében közléseik már hasznosak voltak számunkra. Eleinte sokan gúnyoltak, azt kérdezték, minek foglalkozom e kérdésekkel, hiszen Magyarország messze van attól, hogy ilyeneket építhessen. Aztán jött a csoda, elkezdtük mi is a modern könyvtárépítést. Külön fejezetet érdemelve, hogyan alakult ki a korszerű magyar könyvtárépítéset. Az Országos Könyvtárügyi Tanács keretében könyvtárépítési szakbizottság létesült *Kéki Béla* elnökletével, jómagam a titkára lettem. Rövidesen pedig — *Kéki* egyéb elfoglaltsága miatt lemondott —, én lettem elnöke a szakbizottságnak, amely 12 könyvtárosból és 3–4 építész-mérnökből állt.

— *Hogyan működött ez a könyvtárépítési szakbizottság?*

— A szakbizottság a hazai összes újonnan létesülő vagy átépítésre kerülő könyvtár tervezési programját a könyvtárvezetők bevonásával megtárgyalta. E munkába bekapcsolódott a *Könyvtártudományi és Módszertani Központ*, mivel a szervezéshez szükség volt könyvtárpolitikai, hálózatfejlesztési adatokra, az olvasói kategóriák megállapítására stb. A KMK-ban eleinte személyesen láttam el a szaktanácsadást, de egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy külön építész szak-

tanácsadó kell. Kérésünkre a *Budapesti Műszaki Egyetem* építészmérnöki kara a diplomatervek közé könyvtáráépületek tervezését is felvette. Így készült el elsőként *Szabados László* diplomaterve a *Pécsi Megyei Könyvtárról*. Szabadost azután a KMK alkalm.azta. A KMK-val kezdett együttműködés kapcsán kerültem szoros kapcsolatba *Sallai Istvánnal*. Eleinte a könyvtár művelődéspolitikai funkcióinak meghatározásával foglalkozott, azonban igen rövid időn belül az egyéb részletkérdésekbe is bedolgozta magát. Oriási könyvtárügyi ismerete, tekintélye, nagy műveltsége, nyelvtudása meghatározótták közreműködésének fontosságát. Legtevékenyebb tagja lett a szakbizottságnak, fáradhatatlanul jártuk együtt az országot. Sokat vitáztunk szenvedélyesen, de mindig közös nevezőre tudtunk jutni. Szakmai együttműködésünk meleg emberi kapcsolatokkal egészült ki, családjainkra is kiterjedt. Egy-egy nagy feladat megoldását József Attila téri lakásukon, vagy nálam dolgoztuk ki. Hosszú volna felsorolásuk, de gondoljunk csak a kaposvári, a szombathelyi megyei könyvtárra, a kiskunhalasi járási könyvtárra és a többiekre. Megjelentették a könyvtáráépítés füzeteit, és ebben közreadtuk munkánk eredményeit.

— *A gyakorlatban közismert nevén „Havassy—Sallai—Tombor triász” mikor alakult ki, és mi volt a titka az együttes sikerének?*

— A minisztérium 1958-ban az OMK-ból az Országos Széchényi Könyvtárba helyezett át, és megbízott a nemzeti könyvtár tervezési programjának elkészítésével, amely a Budavári Palota nyugati szárnyának teljes átépítésére terjedt ki. Itt nagyszerű együttműködés alakult ki *Sebestyén Gézával* és *Farkas Lászlóval*, aki a helyettesem volt. És ekkor kapcsolódott be a könyvtáráépítés hazai tennivalóiba *Havassy Pál* építész, a nemzeti könyvtár felelős tervezője. 1960-ban kezdtük el a munkát a Várban, ő az építészeti, műszaki oldalt képviselte, jómagam pedig funkcionális kérdésekkel foglalkoztam. Közös munkánk csakhamar túlterjedt a nemzeti könyvtár építkezésén, és *Havassy Pál* is részt vett az országos könyvtáráépítési ügyekben, így lett a Havassy—Sallai—Tombor trió a kialakítója az újabb könyvtári tervezési programoknak. Ez az együttműködés *Sallai István* haláláig tartott. Végtelen tisztelettel, szívem egész melegevel gondolok mindig vissza a vele töltött hosszú évekre, amikor mint két vándorpróféta jártuk gépkocsin az országot, tárgyaltunk, magyaráztunk, veszekedtünk, hogy pénzt, kapacitást szerezzünk az új könyvtárak építéséhez. S talán legszebb útszoroztunk az volt, amelyet vele és *Havassy*

Pállal hármásban tettünk meg: felmértük, mi vált be az eddigi építkezésekből, mi bizonyult tévesnek, min kell javítani. Ennek az országjárásnak lett az eredménye a *Népművelési Propaganda Iroda* által 1972-ben kiadott *Könyvtáráépítési tapasztalatok* című könyvünk, amely mintegy záróköve a hazai könyvtáráépítés első nagy korszakának. Ezekre a szép, de küzdelmes évekre visszapillantva őszinte hálával gondolok *Kondor Istvánnára*, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályának akkori vezetőjére, aki minden könyvtáráépítési munkában messzemenően támogatott bennünket.

— *Köztudomású, hogy nagyon sok publikációd jelent meg, közülük melyeket tartod a legfontosabbnak?*

— Cikkek, tanulmányok tucatjait írtam, nem is tudom mennyit. Ertesülésem szerint a prágai nemzeti könyvtár módszertani osztályán emlékkönyv készül, amelyben a szovjet *Pascsenko* és a csehszlovák *Gawreczki* mellett az én könyvtáráépítési munkásságomat kívánják megörökíteni. Sok monografikus szakmunkám jelent meg, talán a sort az *Orvosi szakkönyvtárak tervezésével* (1964—65) kezdeném, majd következett az OMKDK kiadásában 1966-ban a *Vállalati és kutatóintézeti könyvtárak tervezése* és a *Könyvtári világítástechnika*. Ezt követte a *Könyvtárak gépesített anyagmozgatása* (1970), valamint a *Haladó irányzatok nagykönyvtárak építésénél* (1971). Több munkámat lefordították a Szovjetunióban, Csehszlovákiában, Olaszországban és a német nyelvterületeken.

— *Hogyan kerültél kapcsolatba például a könyvhigiéniával?*

— A könyvtárat mindig komplex egységnek tekintettem, melyet én tojásához hasonlítottam. A tojás külseje, héja az épület; a fehérje a könyvtár belső tere, berendezése, felszerelése; a sárgája az állománya. Vizsgáltam az épületet, a tér kialakítását, a fényt, a hőt, tehát elkerülhetetlenül foglalkoznom kellett az állomány megóvásával is. Több évi kutatómunka után az *Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács* 1961-ben közreadta a *Könyvtári állomány védelme*. A *Könyvtárhigiéniá alapjai* című könyvemet. Ebben hazánkban elsőként foglaltam össze a könyvek egészségügyével, konzerválásával és restaurálásával kapcsolatos biológiai, kémiai és fizikai ismereteket. Könyvem külföldön is elismerésben részesült, Rómában az *Istituto di Patologia del Libro* folyóiratában megállapította, hogy a munka méltán sorolható a híres *Gallo* professzor könyve mellé. Itthon pedig *Székessy Vilmos*, a *Természettudományi Múzeum* főigazga-

tója azt írta, hogy a könyv a hazai rovar-tani szakirodalomnak is értékes forrása. E munkám folytatása volt *A könyvtári állomány kötetése és javítása* (1969) és *A könyvtári állomány tárolása* (1968). Úgy vélem, elértem céloimat, „a teljes tojást” hagynom magam után. A fiatalabb nemzedék rendelkezésére olyan szakirodalmi bázis áll, amelyre biztonsággal építheti a jövő könyvtárait.

— *Külföldön nemcsak idegen nyelvű publikációid, hanem szakmai útjaid révén is ismernek. Erről is hallhatnánk néhány szót?*

— A csehszlovák kollégákkal kezdtek, velük igen értékes együttműködés alakult ki 1963-tól kezdve. Nyugaton is többször jártam: az UNESCO meghívására részt vettem az IFLA hágai ülésén, ahol 1964-ben megválasztottak a könyvtárápítési bizottság titkárának. Ott voltam az UNESCO által Varsóban a nemzeti könyvtárak építéséről rendezett kollokviumon, majd Firenzében az árvíz-károsult nemzeti könyvtár rekonstrukciója érdekében tartott nemzetközi konferencián is, ahol beválasztottak a 12 tagú intézőbizottságba. Az NSZK kormányának meghívására 1970-ben a nyugat-német könyvtárakat tanulmányoztam, és Ausztriában is jártam, ahol a Bécsben tartott előadásomat 1971-ben teljes egészében publikálták. Szakmai útjaimon sokat tapasztaltam, de egyzersmind a hazai eredményeket is igyekeztem népszerűsíteni. Ebben segítségemre volt nyelvtudásom: olaszul, franciául és németül jól beszélek, de oroszul is megértetem magam, angolul, latinul, románul, spanyolul pedig olvasok, és ha kell, beszéllek is.

— *Nyugdíjba vonulásod után szakítottál a könyvtárápítéssel?*

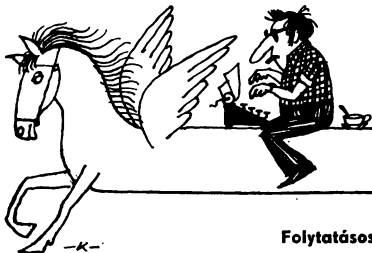
— Nem, még jó ideig azután, hogy 1969-ben nyugdíjazásomat kértem, együttműködtem Sallai Istvánnal és Havassy Pállal. Kidolgoztuk a székesfehérvári megyei könyvtár tervét, két változatban is elkészítettük a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* létesítésre váró új épületének, valamint a *Központi Statisztikai Hivatal* könyvtárának tervezési programját és sok más munkát. Mint szakértő közreműködtem a törökbálinti tárolókönyvtár tervezésében. Elkészült és kiadásra vár a *Könyvtártervezés* segéd-

könyve című munkám, amelyben egy nemzedéknyi idő alatt gyűjtött tapasztalataimat foglaltam össze. Megjelenése ügyében tárgyaltam a KMK-val és remélem, megtaláljuk a módját, hogy a kézirat nyilvánosságot kapjon, a könyvtárosok és az építészek hasznára váljék. Es itt summáznám részükre legfőbb tanácsomat: az ember az életben csak akkor tud helytállni, munkája csak akkor lesz értékes a közösség számára, ha olyan munkára vállalkozik, amelyhez ért, amelyre felkészült. Vállalni kell az áldozatot, hogy felvértezzük magunkat tanúlással, önképzéssel, tapasztalatszerzéssel. Ehhez azonban erős akaratra, kitartásra van szükség. Mindezekon felül tudnunk kell, hogy munkánk akkor lesz eredményes, ha hozzáértéssel végezzük, és hiszünk is benne. Nagyon vigyázzunk arra, hogy az elért európai színvonalból ne engedjünk, ezért nem szabad elvtelen kompromisszumokat kötnünk. Az embernek lehetnek kellemetlenségei, de munkájához és önmagához sohase legyen hűtlen.

— *A csomagolásra váró kéziratokból látom, hogy útra készülsz. Hova indulsz, milyen célból, és általában mik a terveid?*

— Olaszországba megyek három hónapra, mivel *Marco Casagrande*-ről, a jeles olasz szobrászról írt művészettörténeti monográfiám most kerül nyomdába. Az előzményekhez tartozik, hogy az Olasz Kultúrintézetben 1968-ban tartott előadásomra felfigyeltek, és a *Studium Coneglianese Università Popolare* felkért, hogy írjam meg Casagrande életét, aki canovai források alapján a neoklasszicizmust bevezette Magyarországon. Tizenegy évi hazai és olaszországi kutatómunka után most nyolcadszor utazom ki, hogy olasz kéziratom nyomdai levonatát kijavítsam. Az olasz könyv magyar publikációjára később kerül sor. Hasonló tervem a jövőt illetően bőven van, idő, egészség kell az ilyen munkához, ezért a közelmúltban elszenvedett súlyos műtét után teljesen talpra kell állnom. És itt van a családom: mind a négy fiam megnősült már, öt unokám van, most várjuk a hatodikát, a nagy család sok időt vesz igénybe, de ez boldogító elfoglaltság.

Dr. Móra László

Folytatásos regény

folyt. köv.